

Innovasjon er ikke en tredje oppgave

Nylig ble Universitetet i Oslo (UiO) rangert som verdens 32. mest innovative universitet. Det er en sterk plassering. Men rangeringen dekker kun en liten del av universitetets bidrag til innovasjon. Som UiO selv har påpekt, er det de indirekte bidragene som betyr mest for innovasjonsevnen i samfunnet. Her trenger vi bedre forståelse, bredere mål og nye incentiver.

ESPEN SOLBERG,
forskningsleder, NIFU
espen.solberg@nifu.no

Smal rangering

Hvordan skal vi egentlig fange opp universitetenes bidrag til innovasjon? I hvert fall ikke slik Reuters gjør i sin rangering av verdens 100 mest innovative universiteter. De starter med å identifisere de 600 miljøene i verden som har flest publikasjoner i Web of Science i perioden 2011–2016.

Blant disse velger man så ut de som kan utvise minst 50 internasjonalt godkjente patentsøknader (WIPO) for samme periode. Det betyr at størrelse betyr mye, og at svært mange aktører aldri kommer i betraktning. Dernest rangeres institusjonene etter publiseringer, siteringer, patenter og patentsiteringer. Dette gir selvsagt interessant informasjon, men tegner et smalt bilde av aktiviteten ved så brede institusjoner.

Som i de fleste andre rangeringer er metoden for sammenstilling av resultater ullent beskrevet, og analysen er enda mer diskutabel. Blant annet antydes det at Storbritannias utmeldelse av EU kan være forklaringen på at flere britiske universiteter faller tilbake på rankingen fra tidligere år. Hvilket er meget pussig, ettersom de fleste patenter og publiseringer som inngår i rangeringen, ble utarbeidet før Brexit var et faktum. Reuters' rangering og analyse bør altså leses med svært store forbehold.

Lite direkte bidrag til innovasjon

Det interessante spørsmålet er uansett ikke om UiO er nummer 32 eller 42, eller hvor mange norske universiteter som er inne på listen. Det viktige spørsmålet er om norske universiteter faktisk bidrar til nye og verdifulle produkter og løsninger i samfunnet.

Ifølge SSBs innovasjonsundersøkelser oppgir 20 prosent av norske foretak med innovasjonssamarbeid at de samarbeider med universiteter og høyskoler. Kun 5 prosent (totalt 180 foretak) sier at universiteter og høyskoler er *den viktigste* partneren.

“Det viktige spørsmålet er om norske universiteter faktisk bidrar til nye og verdifulle produkter og løsninger i samfunnet”

Denne andelen har vært stabil over flere år.

Tilsvarende tall framkommer i KS' nye barometer for innovasjon i norske kommuner. Her oppgir 5 prosent av norske kommuner med innovasjonsarbeid at utdannings- og forskningsinstitusjoner er den viktigste driveren for innovasjon. I årets indikatorrapport for det norske forsknings- og innovasjonssystemet viste vi også at universitetene selv oppgir at minst en fjerdedel av forskningen har umiddelbar relevans for næringslivet, mens kun 3–4 prosent av forskningen deres er *finansiert* av næringslivet.

Hovedbildet som tegnes, er altså at en god del innovative aktører har kontakt med universiteter, men universitetenes bidrag er sjelden det viktigste og som oftest av mer indirekte art.

En tredjerangs oppgave

Denne erkjennelsen bør få betydning for hvordan vi betrakter den såkalte tredje oppgaven til universitetene. Den seiler nå under mange navn, blant annet *innovasjon, formidling, samspill, utadrettet virksomhet mv.* I Sverige har man bevisst gått over til å snakke om «Samverkan». Dels for å komme seg rundt det problematiske innovasjonsbegrepet, dels for å unngå at den tredje oppgaven blir ensbetydende med en *tredjerangs* oppgave. Men på mange måter kommer den jo i tredje rekke.

Historisk har universitetene først vært utdanningsinstitusjoner, dernest forskningsinstitusjoner, mens bevisstheten om en tredje oppgave først vokste fram i løpet av forrige århundre. Ser vi på undersøkelsen blant det faglige personalet, er mønstret også tydelig: Universitetsansatte bruker mest tid på utdanning, nest mest på forskning og betydelig mindre tid på det som sorterer som den tredje oppgaven.

I NIFUs siste tidsbruksundersøkelse

oppgir universitetsansatte at de bruker kun 4 prosent av tiden til utadrettet virksomhet, hvilket er en merkbar nedgang fra forrige undersøkelse for femten år siden. Hvordan kan det ha seg at tiden brukt til utadrettet virksomhet har gått ned, samtidig som det er innført en hel rekke virkemidler som skulle føre til det motsatte?

Foto: Marija Jovovic

En del av forklaringen kan ligge i finansieringssystemet. Siden innføringen av resultatbasert finansiering i 2003 har norske universiteter og høyskoler hovedsakelig blitt premiært for resultater knyttet til undervisning og forskning, mens spesifikke incentiver til den tredje oppgaven har manglet.

Riktignok ble det i 2017 innført en indikator for inntekter fra bidrags- og oppdragsaktivitet (den såkalte BOA-indikatoren), men den utgjør finansielt sett et meget svakt incentiv. I årets statsbudsjett fikk for eksempel Universitetet i Oslo en budsjettøkning på 196 000 kroner for økt uttelling på BOA-indikatoren. Det er akkurat nok til å kjøpe en Nissan Micra uten ekstrautstyr. For et universitet med et samlet budsjett på 5,5 milliarder er ikke slike incentiver egnet til å flytte fjell. Og her er det snakk om det grunnfjellet som består i å skape god forskning og undervisning.

Mye av diskusjonen handler derfor om hvorvidt man bør jekke opp incentivene til innovasjon og den såkalte tredje oppgaven, eller innfinne seg med at universitetene har andre hovedoppgaver.

Foto: Jelena Saffronova

“Hovedbildet som tegnes, er altså at en god del innovative aktører har kontakt med universiteter, men universitetenes bidrag er sjelden det viktigste og som oftest av mer indirekte art”

Den tredje oppgaven i de to første

Men det finnes en tredje vei. Dagens forståelse av innovasjon er nemlig mye bredere enn før. Begrepet er ikke lenger knyttet til verdiskaping i næringslivet, men omfatter også nyskaping i offentlig sektor og innovasjoner med andre formål enn økonomisk vekst – kort sagt samfunnsmessig framgang. Skal vi forstå universitetets reelle bidrag til innovasjon, bør vi ikke isolere det som en egen oppgave, men isteden se det som en integrert del av hele virksomheten.

Det betyr ikke at institusjonene skal fokusere på god forskning og undervisning og satse på at det kommer «innovasjon ut i den andre enden». Det betyr at man bør ha et innovasjonsperspektiv også på kjerneoppgavene. Det betyr at man bør være opptatt av hvordan forskningen brukes, hva som skjer med de nyutdannede doktorander som *ikke* får jobb i akademia, og som utgjør 70 prosent av totalen, og hvorfor nesten halvparten av de ferdige mastergradskandidatene mener at utdanningen burde lagt mer vekt på evne til innovasjon og nytenkning.

Hvis vi er opptatt av universitetenes bidrag til innovasjon, bør slike forhold vies mer oppmerksomhet enn plasseringen på smale internasjonale innovasjonsrangeringer.